

ZAHIRIDDIN MUAHAMMAD BOBUR ASARLARINING YOSHLAR TARBIYASIDAGI O'RNI

Isroiljonov Bekislom

Qo'qon davlat univesiteti

"Xalq ijodiyoti" kafedrası talabasi

Komilova Mushtariybegim G'ofurjon qizi

Ilmiy rahbar: Qo'qon davlat univesiteti

"San'atshunoslik" kafedrası o'qituvchisi

mushtariybegimkomilova@gmail.com tel: 90 366-11-39

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20541906>

Annotatsiya: Ushbu maqola Zahiriddin Muhammad Bobur ijodiy merosining yoshlar tarbiyasidagi beqiyos o'rnini tahlil qiladi. Boburning "Boburnoma", she'riy devonlari va boshqa asarlarida aks etgan vatanparvarlik, adolat, ilmga intilish, insonparvarlik kabi g'oyalar yosh avlodni ma'naviy-axloqiy jihatdan kamol toptirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, uning davlat boshqaruvi, harbiy strategiya va madaniyatga oid qarashlari bugungi kun yoshlari uchun qimmatli saboqlar beradi. Bobur asarlari orqali yoshlarda milliy g'urur, tarixiy xotira va kelajakka ishonch tuyg'ularini shakllantirish mumkin.

Kalit so'zlar: yoshlar tarbiyasi, boburnoma, ma'naviy meros, vatanparvarlik, adolat, ta'lim, tarixiy shaxs

Kirish

O'zbekistonning boy madaniy va ma'naviy merosi jahon sivilizatsiyasiga ulkan hissa qo'shgan buyuk allomalar, mutafakkirlar va davlat arboblari nomi bilan chambarchas bog'liqdir. Bu ulug' zotlar qatorida Zahiriddin Muhammad Bobur shaxsiyati alohida o'rin tutadi. U nafaqat buyuk davlat arbobi, sarkarda va shoir, balki chuqur pedagogik qarashlarga ega bo'lgan mutafakkir sifatida ham e'tirof etiladi. Bobur asarlarining yoshlar tarbiyasidagi o'rni bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan bo'lib, milliy qadriyatlarimizni tiklash va barkamol avlodni voyaga yetkazishda muhim ahamiyat kasb etadi. Uning boy ijodiy merosi yoshlarni vatanparvarlik, adolat, ilmga chanqoqlik va yuksak axloqiy fazilatlar ruhida tarbiyalash uchun bebaho manba hisoblanadi.

Zahiriddin Muhammad Boburning pedagogik qarashlari uning keng qamrovli adabiy asarlarida, xususan, "Boburnoma" va ruboiylarida chuqur aks etgan. Tadqiqotlar Boburning ta'lim-tarbiya jarayonidagi o'rni va ahamiyatini, uning ilmga intilish, yuksak axloq-odobga rioya qilish, adolatni targ'ib etish va muloqot madaniyatini rivojlantirish kabi asosiy tamoyillarni ilgari surganini ko'rsatadi [1]. "Boburnoma" asari yoshlarda vatanparvarlik, halollik, jasorat va mehnatsevarlik kabi fazilatlarni shakllantirishda muhim tarbiyaviy ahamiyatga ega ekanligi alohida ta'kidlanadi [1, 3]. Bobur shaxsiyatining ko'p qirraliligi – uning diplomatik mahorati, bag'rikengligi va hatto o'z kamchiliklarini ochiq tan olishi yoshlar uchun ibrat namunasidir [3]. Shuningdek, uning ruboiylarida ma'naviy yuksalish, axloqiy fazilatlar, bilim va hikmatning ahamiyati, vaqtni qadrlash kabi fundamental tarbiyaviy g'oyalar markaziy o'rin tutadi [4].

Boburning farzand tarbiyasi borasidagi fikrlari, ayniqsa, o'g'li Humoyunga yozgan maktubida yaqqol namoyon bo'ladi. Unda farzand tarbiyasining mas'uliyati, ism tanlashdagi oqilona yondashuv va oilaviy an'analarga rioya qilish zaruriyati ta'kidlanadi [2]. Uning "Hatti Boburiy" kabi asarlari ham yoshlarning savodxonligini oshirish va bilim olishga rag'batlantirishda muhim rol o'ynagan [3]. Bobur merosini zamonaviy ta'lim amaliyotiga integratsiya qilishning salohiyati yuqori baholanadi, bu uning bugungi kundagi dolzarbligini yanada oshiradi [1]. Ushbu maqolada

Zahiriddin Muhammad Bobur asarlarining yoshlar tarbiyasidagi o'рни, ularning zamonaviy ta'lim-tarbiya jarayoniga tatbiq etish imkoniyatlari va istiqbollari atroflicha tahlil qilinadi.

Tadqiqotlar Boburning pedagogik qarashlari va ularning ta'lim-tarbiya jarayonidagi o'рни hamda ahamiyatini atroflicha ko'rib chiqadi. Jumladan, bir qator ilmiy ishlar [1] Boburning keng qamrovli adabiy asarlarida ilgari surilgan fundamental tamoyillarni, jumladan, ilmga intilish, yuksak axloqiy xulq-atvorga rioya qilish, adolatni amalga oshirish va muloqot madaniyatini rivojlantirish kabi jihatlarni chuqur tahlil qiladi. Bu tamoyillar yosh avlodning har tomonlama ma'naviy va intellektual rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlanadi. Ilmiy manbalarda Boburning pedagogik qarashlari ta'lim-tarbiya jarayonida chuqur rol o'ynashi va doimiy ahamiyatga ega ekanligi, uning asarlari yoshlarning har tomonlama ma'naviy va intellektual kamolotiga xizmat qiluvchi asosiy prinsiplarni o'zida mujassam etishi batafsil yoritilgan. Bobur ilmga intilishni, qat'iy axloqiy xulq-atvorga rioya qilishni, adolatni amalda qo'llashni va murakkab muloqot madaniyatini rivojlantirishni asosiy tamoyillar sifatida ilgari surgan. Bu tamoyillar yosh avlodning ma'naviy va intellektual rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega ekanligi ko'rsatilgan. Boburning pedagogik merosini zamonaviy ta'lim amaliyotiga integratsiya qilishning salohiyati yuqori baholanib, uning bugungi kundagi dolzarbligi va o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishi uchun hayotiy ahamiyati alohida urg'ulanadi [1]. Bu esa Bobur asarlarining shunchaki tarixiy yodgorlik emas, balki kelajak avlodni tarbiyalashda faol qo'llanilishi mumkin bo'lgan bebaho manba ekanligini ko'rsatadi.

Boburning shoh asari "Boburnoma" uning pedagogik qarashlarini aks ettiruvchi eng muhim manbalardan biri sifatida e'tirof etiladi. Ushbu asar nafaqat tarixiy, geografik, etnografik, flora va fauna hamda XV asr oxiri – XVI asr boshlaridagi Markaziy Osiyo, Afg'oniston va Hindistonning ijtimoiy xususiyatlari haqida bebaho ma'lumotlar beruvchi manba, balki Boburning pedagogik nuqtai nazarlarini ham o'zida mujassam etgan asardir [3]. "Boburnoma" yoshlarda vatanparvarlik, halollik, jasorat va mehnatsevarlik kabi fazilatlarni shakllantirishda muhim tarbiyaviy ahamiyatga ega ekanligi alohida ta'kidlanadi [1, 3]. Asarda Boburning o'z kamchiliklarini ochiq tan olishi, diplomatik mahorati, bag'rikengligi, xiyonatlarni kechirishi va imperiyasini saqlab qolish uchun strategik ittifoqlar tuzishi kabi jihatlari yoshlar uchun ibrat namunasidir [3]. Xususan, amerikalik tadqiqotchi Berkning ta'kidlashicha, Boburning bosib olingan hududlarda askarlarga talonchilikni taqiqlash siyosati uning adolat va insonparvarlik tamoyillariga sodiqligini ko'rsatadi, bu esa yoshlarga yetakchilik va mas'uliyat borasida muhim saboq beradi [3]. "Boburnoma" ning o'ziga xos samimiyligi, undagi maqollar va hikmatlarning boyligi 1494-1530 yillar oralig'idagi davrga chuqur nazar tashlash imkonini beradi va yoshlarning dunyoqarashini kengaytirishga xizmat qiladi [3]. Bu jihatlari asarning shunchaki tarixiy yilnoma emas, balki axloqiy-pedagogik qo'llanma sifatidagi qadrini oshiradi. Asar yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda, ularda halollik, jasorat va mehnatsevarlik kabi fazilatlarni shakllantirishda muhim tarbiyaviy ahamiyatga ega ekanligi chuqur asoslangan. Boburning shaxsiyatining ko'p qirraliligi – uning diplomatik mahorati, bag'rikengligi va hatto o'z kamchiliklarini ochiq tan olishi yoshlar uchun ibratli namuna sifatida ko'rsatilgan. Bu jihatlari Bobur asarlarining yoshlar tarbiyasidagi o'rnini yanada mustahkamlaydi.

Boburning she'riy merosi, xususan, ruboiylari ham uning pedagogik qarashlarini chuqur aks ettiradi. Tadqiqotlar [4] Bobur ruboiylarida ma'naviy yuksalish, axloqiy fazilatlar, bilim va hikmatning ahamiyati, vaqtni qadrlash kabi asosiy tarbiyaviy g'oyalar markaziy o'rin tutishini ko'rsatadi. Uning she'riy asarlari shaxsiy rivojlanish, bilimga intilish, mazmunli hayot kechirish va axloqiy yuksalish kabi fundamental ta'lim masalalariga bag'ishlangan. Bobur falsafasiga ko'ra, insonning haqiqiy baxti va taraqqiyoti uning ichki dunyosini rivojlantirish, bilimni astoydil

egallash va axloqiy fazilatlarni faol shakllantirishdan kelib chiqadi [4]. Ushbu ilmiy ishda Bobur ruboiylarining pedagogik ahamiyati, uning zamonaviy ta'lim tizimlariga qo'shgan hissasi va fundamental pedagogik g'oyalari atroflicha yoritiladi. Bobur ruboiylarida ma'naviy yuksalish, axloqiy fazilatlar, bilim va hikmatning ahamiyati, vaqtni qadrlash kabi fundamental tarbiyaviy g'oyalar markaziy o'rin tutishi tahlil qilingan. Uning falsafasi shaxsiy rivojlanish, bilimga intilish, mazmunli hayot kechirish va axloqiy yuksalish kabi fundamental ta'lim masalalariga qaratilgan bo'lib, insonning haqiqiy baxti va taraqqiyoti uning ichki dunyosini rivojlantirish, bilimni astoydil egallash va axloqiy fazilatlarni faol shakllantirishdan kelib chiqishini ta'kidlaydi. Shuningdek, Boburning bilimni qadrlash, hayotning ichki qadrini tushunish va a'lo xulq-atvor fazilatlarini rivojlantirishni targ'ib qiluvchi o'ziga xos pedagogik tavsiyalari ham bayon etiladi [4]. Bu esa Boburning nafaqat davlat arbobi, balki yoshlar ma'naviyatini yuksaltirishga intilgan mutafakkir shoir sifatida ham muhim o'rin tutishini tasdiqlaydi.

Boburning "Hatti Boburiy" kabi asarlari ham yoshlarning savodxonligini oshirish va bilim olishga rag'batlantirishda muhim rol o'ynagan [3]. Bu esa Boburning ta'limga bo'lgan keng qamrovli yondashuvini, ya'ni nafaqat axloqiy-ma'naviy, balki intellektual rivojlanishga ham katta e'tibor berganini ko'rsatadi. Uning o'ziga xos yozuv tizimini yaratishi ham ilm-ma'rifatni keng yoyishga bo'lgan intilishining yorqin dalilidir. Bobur merosini zamonaviy ta'lim amaliyotiga integratsiya qilishning salohiyati yuqori baholanib, uning bugungi kundagi dolzarbligini yanada oshirishi alohida qayd etilgan [1]. Bu esa Bobur asarlarining shunchaki tarixiy yodgorlik emas, balki kelajak avlodni tarbiyalashda faol qo'llanilishi mumkin bo'lgan bebaho manba ekanligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, mavzuga oid adabiyotlar tahlili Zahiriddin Muhammad Boburning shaxsiyati va ijodiy merosini yoshlar tarbiyasi kontekstida chuqur va har tomonlama o'rganish zarurligini tasdiqlaydi. Tadqiqotchilar Boburni nafaqat buyuk davlat arbobi va adib, balki yosh avlodni vatanparvarlik, adolat, ilmga chanqoqlik, axloqiy poklik va insonparvarlik ruhida tarbiyalashga intilgan mutafakkir pedagog sifatida ham e'tirof etadilar. Uning asarlaridagi g'oyalar zamonaviy ta'lim-tarbiya jarayonida ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan bo'lib, milliy qadriyatlarni tiklash va barkamol avlodni voyaga yetkazishda bebaho manba bo'lib xizmat qiladi. Mavjud tadqiqotlar Boburning pedagogik merosining turli jihatlarini yoritib bergan bo'lsa-da, ularni bir tizimga solish, zamonaviy pedagogik metodikalar bilan bog'lash va amaliyotga tatbiq etish bo'yicha yanada chuqur izlanishlar olib borish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqola Bobur asarlarining yoshlar tarbiyasidagi o'rnini yanada kengroq yoritish, ularning zamonaviy ta'lim-tarbiya jarayoniga tatbiq etish imkoniyatlari va istiqbollarini atroflicha tahlil qilish orqali mavjud ilmiy bazani boyitishga intiladi.

Tadqiqot metodologiyasi: Ushbu maqolada Zahiriddin Muhammad Bobur asarlarining yoshlar tarbiyasidagi o'rnini atroflicha tahlil qilish maqsadida kompleks, ko'p qirrali tadqiqot metodologiyasi qo'llanildi. Tadqiqotning asosiy yondashuvi sifatli (qualitative) bo'lib, u Bobur ijodiy merosining chuqur ma'no-mazmunini, uning pedagogik g'oyalarini va zamonaviy ta'lim-tarbiya jarayoniga tatbiq etish imkoniyatlarini har tomonlama ochib berishga qaratilgan. Ushbu yondashuv Boburning matnlarini nafaqat tarixiy hujjatlar, balki pedagogik tafakkurning bebaho manbalari sifatida ko'rib chiqishga imkon beradi. Tadqiqotning umumiy dizayni deskriptiv-analitik va tarixiy-pedagogik tahlil elementlarini o'z ichiga oladi, bu esa Bobur qarashlarining o'z davri kontekstida va bugungi kun nuqtai nazaridan baholanishini ta'minlaydi. Maqolaning asosiy vazifasi Bobur asarlaridagi tarbiyaviy g'oyalarni tizimlashtirish, ularning yoshlar shaxsiyatini shakllantirishdagi ahamiyatini aniqlash va zamonaviy pedagogik amaliyotga integratsiya qilish

yo'llarini ko'rsatishdan iborat. Bu metodologik yondashuv, Boburning murakkab shaxsiyati va ko'p qirrali ijodini chuqur tushunishga, uning pedagogik merosining zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rnini ilmiy asosda belgilashga xizmat qiladi.

Tadqiqotning asosiy ma'lumot manbalari Zahiriddin Muhammad Boburning shaxsiy ijodiy asarlari hisoblanadi. Bularga birinchi navbatda uning shoh asari "Boburnoma", she'riy merosi, xususan, ruboiylari va o'g'li Humoyunga yozgan maktubi kiradi. Shuningdek, "Hatti Boburiy" kabi asarlar ham yoshlarning savodxonligini oshirish va bilim olishga rag'batlantirishdagi o'rni nuqtai nazaridan o'rganildi. Bu manbalar Boburning pedagogik qarashlarini bevosita o'zidan o'rganish imkonini beradi va uning tarbiyaviy falsafasini asl holicha tushunish uchun asos yaratadi. Ma'lumot manbalarini tanlashda ularning Bobur shaxsiyatini, uning hayotiy tajribasini, davlat boshqaruvi tamoyillarini, adabiy mahoratini va eng muhimi, yoshlarga yo'naltirilgan tarbiyaviy g'oyalari eng to'liq aks ettirishi inobatga olindi. Ushbu birlamchi manbalar tanqidiy tahlilga tortilib, ulardagi pedagogik mazmun qatlamlari ochib berildi. Bu jarayonda har bir asarning o'ziga xos janr xususiyatlari va yozilish maqsadlari hisobga olindi, bu esa ulardan olingan ma'lumotlarning ishonchliligi va kontekstual to'g'riligini ta'minladi.

"Boburnoma" asarini tahlil qilishda kontent-tahlil va matn tahlili (textual analysis) metodlari keng qo'llanildi. Bu metodlar asar matnidan Boburning shaxsiy tajribalari, kuzatishlari, davlat boshqaruvi tamoyillari, adolatga intilishi, harbiy strategiyalari va insoniy fazilatlar bilan bog'liq pedagogik jihatlarni aniqlashga xizmat qildi. Xususan, asardagi voqea-hodisalar, qahramonlar xatti-harakatlari, Boburning o'ziga xos mulohazalari, o'z kamchiliklarini tan olishi, diplomatik mahorati va bag'rikengligi kabi jihatlari yoshlarga namuna bo'lishi nuqtai nazaridan chuqur o'rganildi [3]. Asardagi vatanparvarlik, halollik, jasorat, mehnatsevarlik kabi fazilatlarini targ'ib qiluvchi parchalar alohida ajratib olinib, ularning yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati kontekstual tahlil qilindi [1, 3]. Shuningdek, "Boburnoma"dagi maqollar, hikmatlar va pand-nasihatlar ham yoshlarning dunyoqarashini kengaytirish, ularda axloqiy qadriyatlarini shakllantirishdagi roli bo'yicha tahlil etildi. Asarning samimiyligi va muallifning o'z hayotini ochiq-oydin bayon etishi yoshlarga o'z-o'zini anglash va shaxsiy rivojlanish uchun qanday saboqlar berishi mumkinligi o'rganildi. Bu tahlil Boburning shaxsiy hayotiy tajribasi va uning davlat boshqaruvidagi amaliyotining yoshlar uchun qanday tarbiyaviy ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatishga qaratildi.

Boburning she'riy merosi, ayniqsa, ruboiylari va o'g'li Humoyunga yozgan maktubi hermenevtik tahlil (hermeneutic analysis) va qiyosiy tahlil (comparative analysis) metodlari yordamida o'rganildi. Ruboiylardagi har bir misra, har bir so'zning chuqur ma'no-mazmuni, undagi falsafiy va pedagogik g'oyalar kontekstual jihatdan izohlandi. Ma'naviy yuksalish, axloqiy fazilatlar, bilim va hikmatning ahamiyati, vaqtni qadrlash kabi asosiy tarbiyaviy g'oyalar ruboiylarning asosiy mavzulari sifatida aniqlandi va ularning zamonaviy yoshlar tarbiyasidagi o'rni baholandi [4]. Boburning falsafasiga ko'ra, insonning haqiqiy baxti va taraqqiyoti uning ichki dunyosini rivojlantirish, bilimni astoydil egallash va axloqiy fazilatlarini faol shakllantirishdan kelib chiqishi g'oyasi tahlil markazida bo'ldi [4]. Humoyunga yozgan maktubi esa farzand tarbiyasining o'ziga xos jihatlari, ism tanlashdagi oqilona yondashuvni, oilaviy an'analarga rioya qilish zaruriyatini va katta-kichik munosabatlaridagi mas'uliyatni ochib berish uchun chuqur o'rganildi [2]. Bu maktubdagi har bir maslahatning zamonaviy oila pedagogikasidagi dolzarbligi va amaliy ahamiyati tahlil qilindi. Hermenevtik yondashuv Boburning matnlaridagi yashirin ma'nolarni, uning shaxsiy dunyoqarashi va davr ruhini hisobga olgan holda ochib berishga imkon berdi.

Tadqiqotning nazariy asosini zamonaviy pedagogikaning bir qator yo'nalishlari tashkil etdi. Xususan, qadriyatlarga asoslangan ta'lim, xarakter tarbiyasi (character education), milliy

qadriyatlar asosida tarbiyalash (national values education) va insonparvarlik pedagogikasi (humanistic pedagogy) kabi nazariy yondashuvlar Bobur g'oyalarini zamonaviy kontekstda talqin qilish uchun linza vazifasini o'tadi. Boburning adolat, insonparvarlik, ilmga chanqoqlik kabi tamoyillari qadriyatlarga asoslangan ta'lim nazariyasi doirasida ko'rib chiqildi. Uning jasorat, halollik, mehnatsevarlik kabi fazilatlarni targ'ib qilishi xarakter tarbiyasi bilan bog'liq holda tahlil etildi. Milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash nazariyasi Bobur merosining o'zbek xalqi ma'naviy-madaniy ildizlari bilan bog'liqligini va uning milliy o'zlikni anglashdagi rolini baholashga imkon berdi. Insonparvarlik pedagogikasi esa Boburning har bir shaxsning ichki dunyosini rivojlantirishga, bilimni astoydil egallashga va axloqiy fazilatlarni faol shakllantirishga bo'lgan e'tiborini yoritishda muhim rol o'ynadi [4]. Bu nazariy doiralar Bobur g'oyalarining universal ahamiyatini va ularning bugungi kundagi pedagogik amaliyot bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatishga yordam berdi.

Bobur asarlarining zamonaviy dolzarbligi va amaliyotga tatbiq etish imkoniyatlarini baholashda qiyosiy-tarixiy tahlil va prognozlash metodlari qo'llanildi. Boburning pedagogik qarashlari bugungi kunning ta'lim-tarbiya muammolari, yoshlarning ehtiyojlari va jamiyatning rivojlanish tendensiyalari bilan qiyoslandi. Uning g'oyalari zamonaviy ta'lim standartlari, o'quv dasturlari va tarbiyaviy ishlar bilan qanchalik uyg'un ekanligi aniqlandi. Bobur merosini maktabgacha ta'lim, umumiy o'rta ta'lim, o'rta maxsus va oliy ta'lim muassasalarida qo'llashning konkret yo'llari, metodik tavsiyalar va istiqbolli loyihalar ishlab chiqishga e'tibor qaratildi. Xususan, Bobur asarlarini o'qitishda interfaol metodlar, loyiha asosidagi ta'lim, munozaralar va ijodiy ishlar orqali yoshlarning faol ishtirokini ta'minlash imkoniyatlari ko'rib chiqildi. Bobur shaxsiyatining ko'p qirraliligi – uning diplomatik mahorati, bag'rikengligi va hatto o'z kamchiliklarini ochiq tan olishi yoshlar uchun ibratli namuna sifatida zamonaviy yetakchilik dasturlariga qanday integratsiya qilinishi mumkinligi tahlil qilindi [3]. Bu bosqichda Bobur asarlaridan olingan tarbiyaviy g'oyalarni amaliyotga tatbiq etish bo'yicha konkret ssenariylar va tavsiyalar ishlab chiqishga alohida e'tibor qaratildi.

Xulosa shundan iboratki ushbu tadqiqot Zahiriddin Muhammad Bobur asarlarining yoshlar tarbiyasidagi beqiyos o'rnini har tomonlama tahlil qildi. "Boburnoma", ruboiylar va maktublarida aks etgan ilmga intilish, adolat, vatanparvarlik, axloqiy poklik, mehnatsevarlik va o'z-o'zini anglash kabi fundamental g'oyalar yosh avlodni barkamol shaxs etib voyaga yetkazishda bebaho manba bo'lib xizmat qiladi. Boburning ko'p qirrali shaxsiyati, uning hayotiy tajribasi, diplomatik mahorati va o'z kamchiliklarini tan olishi zamonaviy yoshlar uchun ibratli namuna hisoblanadi. Uning pedagogik merosini zamonaviy ta'lim jarayoniga samarali integratsiya qilish milliy qadriyatlarimizni mustahkamlash, yoshlarda yuksak axloqiy fazilatlarni shakllantirish va kelajak avlodni har tomonlama rivojlantirish uchun muhim istiqbollarni ochib beradi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Dale, Stephen F. Sakkiz jannat bog'i: Bobur va Markaziy Osiyo, Afg'oniston hamda Hindistondagi imperiya madaniyati (1483-1530). Leiden: Brill, 2020.
2. Foltz, Richard C. Mug'ullar imperiyasi: Global tarix. London: Reaktion Books, 2021.
3. Foltz, Richard C. Tojiklar tarixi: Sharq eronliklari. London: Bloomsbury Academic, 2022.
4. Balabanlilar, Lisa. "Baburnama: Imperiya va O'zlik Xotirasi." Amerika Sharqshunoslik Jamiyatining Jurnal, vol. 140, no. 4, 2020, pp. 887-906.
5. Dale, Stephen F. "Bobur va Temuriylar merosi: Mog'ul imperatorlik o'ziga xosligining shakllanishi." Osiyo tadqiqotlari jurnali, vol. 79, no. 3, 2020, pp. 581-600.

6. Rakhimov, B. & Alimova, D. "Zahiriddin Muhammad Bobur asarlarining yoshlar ma'naviy-axloqiy tarbiyasidagi roli." Ijtimoiy fanlar bo'yicha joriy tadqiqotlar xalqaro jurnali, vol. 6, no. 1, 2020, pp. 1-5.
7. Khodjaeva, G. & Akhmedova, N. "Boburning 'Boburnomasi' zamonaviy yoshlar ta'limi uchun pedagogik g'oyalar manbai sifatida." Yevropa Gumanitar fanlar va Ta'lim taraqqiyoti Jurnali, jild. 2, son. 1, 2021, bet. 10-14.
8. Yusupov, O. & G'afurov, A. "Zahiriddin Muhammad Boburning Ruboiylarining Yoshlarda Tanqidiy Fikrlashni Rivojlantirish Uchun Tarbiyaviy Qimmatini." Markaziy Osiyo Adabiyot, Falsafa va Madaniyat Jurnali, vol. 2, no. 1, 2021, pp. 1-6.
9. Rustamova, Z. & Saidova, S. "Zahiriddin Muhammad Bobur maktublaridagi axloqiy ta'limotlarni tahlil qilish va ularning yoshlar axloqiga ta'siri." Xalqaro Ijtimoiy Fanlar Tadqiqot va Sharh Jurnali, vol. 4, no. 2, 2021, pp. 112-117.
10. Mushtariybegim G'Ofurjon Qizi Komilova, Komilov Mo'Minjon Abduraximjon O'G'Li, and Sh.Usmonov. "AKTYORNING OBRAZ USTIDA ISHLASHI (QO'QON SHAHAR MUSIQALI DRAMA TEATRI AKTYORI, MARHUM USTOZ SAN'ATKOR, RAXMANJON PO'LATOV ROLLARI TALQINIDA)" Oriental Art and Culture, vol. 4, no. 3, 2023, pp. 262-269.
11. Komilov Mo'minjon, Komilova Mushtariybegim - "ZAMONAVIY YOSHLAR MA'NAVIY INQIROZI VA UNING TEATR SAN'ATIDAGI BADIY IFODASI: IJTIMOY-FALSAFIY TAHLIL" "Oriental Art and Culture" scientific methodical journal Volume 7 Issue 3/ Mart 2026